

СТАТТЯ 2009 р.

УДК 378.147

**АДАПТАЦІЯ ПРОГРАМИ ДИСЦИПЛІНИ «ФІНАНСОВИЙ
РИНОК» ДО КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ
НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**
**АДАПТАЦИЯ ПРОГРАММЫ ДИСЦИПЛИНЫ «ФИНАНСОВЫЙ
РЫНОК» К КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЙ СИСТЕМЕ
УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА**
**THE ADAPTATION OF THE SYLLABUS IN THE SUBJECT
«FINANCIAL MARKET» TO CREDIT-MODULUS SYSTEM IN
EDUCATIONAL PROCESS**

С.М. Еш

С.Н. Эш

S. Esh

Розглядається кредитно-модульна технологія вивчення дисципліни «Фінансовий ринок», яка забезпечує самостійне опрацювання програми курсу з використанням сучасних навчальних технологій, таких як організація самостійної роботи, використання активних методів навчання, розробка і використання тестів.

Рассматривается кредитно-модульная технология изучения дисциплины «Финансовый рынок», которая обеспечивает самостоятельное изучение программы курса с использованием современных учебных технологий, таких как организация самостоятельной работы, использование активные методов обучения, использование и разработка тестов

The author considers the credit-modulus technology of studying the subject «Financial Market» which ensures independent treatment of the syllabus of the course with the use of modern educational technologies such as the organization of independent work, the use of active methods of studying, working out and applying tests.

Ключові слова: *кредитно-модульна технологія, активні методи навчання, самостійна робота, рейтингове оцінювання.*

Ключевые слова: *кредитно-модульная технология, активные методы обучения, самостоятельная работа, рейтинговое оценивание.*

Key words: *credit-modulus technology, active methods of studying, independent work, applying tests.*

В Україні фінансовий ринок тільки розпочинає свій розвиток. Досліджується його місце у фінансовій системі держави, особливості діяльності професійних учасників, обґрунтовується необхідність функціонування фінансових інструментів, формується законодавча база.

«Фінансовий ринок» є навчальною нормативною дисципліною для підготовки студентів за спеціальністю «Фінанси» і має теоретико-

прикладний характер. Основними видами навчання є лекції, семінарські, практичні та індивідуальні заняття.

Вивчення «Фінансового ринку», як навчальної дисципліни, особливо актуально в сучасних умовах розвитку економіки, коли державі надзвичайно потрібні кваліфіковані спеціалісти для розвитку посередницької діяльності, з надання фінансових послуг, з фінансового менеджменту, які повинні вміти оцінювати всі можливі варіанти вкладання коштів, приймати правильні управлінські рішення в умовах швидкої зміни кон'юнктури ринку.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – це сукупність організаційно-методичних заходів, що ґрунтуються на поєднанні модульних технологій навчання та залікових кредитів.

Модульна технологія вивчення дисципліни «Фінансовий ринок» – це така технологія навчання, за якої студент може самостійно опрацювати запропоновану йому програму курсу і досягти поставлених цілей.

Основним нормативним документом, який визначає організацію кредитно-модульної системи курсу, є *робоча програма*, розроблена на основі навчального плану спеціальності «Фінанси», що відповідає чинним стандартам вищої освіти.

Для планування та організації кредитно-модульної системи зміст дисципліни «Фінансовий ринок», що подається в її робочій програмі, розподіляється на *залікові модулі*, якість засвоєння яких оцінюється на протязі чверті відповідно до розкладу занять.

Кожний *змістовний модуль* є логічно завершеною, системно впорядкованою і структурованою за окремими навчальними елементами частиною теоретичних знань та практичних умінь і навичок навчальної дисципліни.

Курс «Фінансовий ринок» вивчається на протязі однієї чверті і включає 108 годин (2 кредиту). *Кредит* – це обсяг навчального матеріалу, який з урахуванням терміну засвоєння студентами окремих навчальних елементів може бути засвоєний за 54 академічних години або 36 годин (в системі ECES) навчального часу. Згідно з Положенням для дисципліни, яка вивчається протягом 1 чверті і включає 2 кредиту, передбачено 3 модулі (зміст модулів наведено в табл. 7).

Основними **навчальні технології кредитно-модульної системи**, які допомагають студентам ефективно організувати засвоєння знань, умінь і навичок з дисципліни, розвивати внутрішню мотивацію до творчості є:

I. Організація самостійної роботи – це елемент методології, який сприяє розвитку здібностей студента щодо самостійного вирішення проблем. У робочій програмі дисципліни із 108 годин загального вивчення на самостійну роботу виділено 44 години.

Самостійна робота студентів з курсу «Фінансовий ринок» організовується за трьома формами:

Форма 1 включає: а) *обов'язкове конспектування і вивчення питань*, що виносяться викладачем на самостійну роботу та для виконання домашніх завдань. (Питання для самостійного вивчення надаються у Методичних

вказівках до вивчення дисципліни [5, с. 8 – 19]); б) *розв'язання задач*. Приклади задач із рекомендаціями до їх розв'язання надаються в Методичних вказівках [6]. Розрахункові роботи, а також питання і тести за обсягом відповідають визначеній кількості годин, що передбачено в певній темі на самостійне вивчення.

Форма 2 – *підготовка словника-довідника за ключовими поняттями*, наведеними в кінці кожної теми змісту лекцій [5, стор. 8 – 19], знати які необхідно під час тестування та виконання поточних модульних контрольних робіт (далі ПМКР) і підсумкової роботи.

Форма 3 включає: а) *написання рефератів*, теми яких вибирають на добровільних засадах. Теми рефератів для виконання самостійної роботи надаються в Методичних вказівках до вивчення дисципліни [5, с. 29 – 30], а також у навчальному посібнику [4]; б) *виконання завдань, розроблених у формі тестів* різного рівня складності. Ця форма передбачена в основному для студентів, які з поважних причин пропустили значну кількість занять, а також для студентів, які бажають підвищити рівень знань з відповідної теми. Наприклад, кожний варіант завдання, яке виносить на самостійне виконання за модулем 1, включає 12 тестів різного рівня складності, розроблених на основі тестів для самоперевірки [4].

Питання дисципліни, що виносяться на самостійне вивчення, входять у програму іспитів і в поточному та підсумковому модульному контролі визначаються балами.

Система організації самостійної діяльності студентів включає і *мережу Інтернет*, яка в освітньому середовищі використовує комп'ютерні технології. Система Інтернет при вивченні курсу «Фінансовий ринок» допомагає опрацювати нормативні та законодавчі акти, в електронних конспектах лекцій знайти відповіді на теоретичні питання, що виносяться на самостійне вивчення, підготувати доповідь, реферат.

Контроль за самостійною роботою студентів відбувається на семінарських і практичних заняттях шляхом обговорення питань, що виносяться на самостійне вивчення, пояснення економічної сутності розрахунків, виконання тестів різного рівня складності, підготовки та обговорення рефератів. Всі форми контролю оцінюються балами;

2. Використання активних методів навчання – найбільш універсальних та ефективних форм навчальної роботи, які формують вміння спілкуватися на професійному рівні, логічно мислити, висловлювати і відстоювати публічно власну точку зору. Активними методами навчання є *семінар-дискусії, семінар-бесіди, бінарні (інтегровані) заняття, семінар-конференції, діалог-лекції*, які допомагають не втрачати контакту з аудиторією, постійно розвивати і повною мірою використовувати комунікативні здібності. Активність студентів під час проведення семінарів, лекцій з використанням нових технологій допомагає студентам стати більш упевненими в собі, у власних поглядах, підготувати себе до роботи з людьми, налагодити доброзичливі, товариські взаємини у спілкуванні;

3. Розробка і використання тестів, які є універсальною формою передачі знань, засвоєння матеріалу, контролю, що в сукупності дає можливість якісно оцінити структуру і кількісно виміряти рівень знань, умінь і навичок студентів.

Під час вивчення дисципліни «Фінансовий ринок» використовуються тести різного рівня складності, які оцінюють самостійну роботу студентів, формують поточні і підсумкові модульні контрольні роботи (приклад одного із варіантів ПМКР опубліковано [7]).

4. Методичне забезпечення дисципліни передбачає розроблення навчально-методичного комплексу (НМК) з курсу. Перелік складових НМК дисципліни «Фінансовий ринок» визначається викладачем-лектором, схвалюється на засіданні кафедри з урахуванням рекомендацій, викладених у положенні про організацію науково-методичної роботи в НУХТ. Основним складовими НМК дисципліни, які доводяться до відома студентів, є:

- навчальний посібник з курсу «Фінансовий ринок»;
- курс лекцій (в авторській редакції на електронних і паперових носіях);
- методичні вказівки до виконання контрольних робіт, проведення практичних і семінарських занять, методичні вказівки до вивчення дисципліни за кредитно-модульною технологією;
- засоби оцінювання якості підготовки студентів (задачі, вправи, окремі розрахунки, тести різного рівня складності, письмові контрольні роботи, екзаменаційні білети) під час поточного контролю за заліковими модулями, які дають можливість визначити відповідність рівня набутих студентами знань, умінь і навичок вимога програми дисципліни;
- критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів.

Види контрольних заходів і критерії їх оцінювання. Кожний вид занять з дисципліни «Фінансовий ринок» підпорядкований певним навчальним цілям, ступінь досягнення яких має бути оцінено.

На початку вивчення дисципліни до відома студентів доводиться зміст модулів навчальної дисципліни, їх оцінювання в балах, критерії оцінювання, форми і терміни поточного контролю навчальної роботи на чверть.

До контрольних заходів належать:

а) *поточний контроль* – передбачає оцінювання якості засвоєння студентом навчального матеріалу під час проведення кожного аудиторного навчального заняття: тестування, опитування на лекціях, виступи на семінарських і практичних заняттях, перевірка домашнього завдання, розрахунок задач тощо;

б) *модульний контроль* – оцінювання рейтинговою системою теоретичних знань і практичних вмінь з дисципліни за допомогою окремих елементів модулів. Проводиться за розкладом занять у дні, які визначає викладач. ПКР за другим і третім модулями включають, крім теоретичних завдань, і практичні роботи, які передбачають розв'язання задач.

В табл. 1 представлені бали, якими оцінюються результати кожної модульної роботи.

Таблиця 1. Оцінювання ПКР за модулями

Оцінка	ПКР за трьома модулями	
	Допускається помилок	Бали
«відмінно»	1	10
«добре»	2 – 6	9
«задовільно»	7 – 14	8
«незадовільно»	15 і більше	1 – 7

в) *підсумковий контроль* – оцінювання якості засвоєння навчального матеріалу дисципліни за результатами модульних контролів за такими формами:

- *за результатами трьох модулів* (мінімальна і максимальна кількість балів за кожним модулем надається у табл. 2; оцінювання елементів модулів за курсом на протязі чверті представлено в таблиці 6);

- *іспит у формі тестів* – це підсумкова модульна контрольна робота, яка дає можливість студенту набрати мінімальну кількість балів – 20 і максимальну – 30, що додаються до загальної кількості набраних з дисципліни балів;

- *іспит у письмовій або усній формах за екзаменаційними білетами*, але тільки в тому випадку, коли студент за результатами модульного контролю у чверті не набрав мінімальної кількості балів більше ніж з половини модулів і на іспиті набрав менше 20 балів.

Іспит, а також перескладання окремих видів контрольних заходів проводиться, як правило, за розкладом занять на останньому тижні чверті.

Основна увага в модульній технології навчання зосереджується на ефективних підходах до контролю й оцінювання знань. Контроль здійснюється під час проведення лекцій, семінарських і практичних занять, за виконанням домашнього завдання. Критерії оцінювання знань реалізують у студентів індивідуальний підхід до навчання, максимально відповідають здібностям і схильностям кожного студента, дозволяють реалізувати тісний міжпредметний зв'язок усього навчання. Оцінювання знань студента включає:

- рівень володіння теоретичними знаннями та уміння і навички застосування їх під час розв'язання задач;
- рівень володіння практичними вміннями;
- зміст і рівень творчих робіт (рефератів).

Окремо оцінюються знання теорії і практичні знання студента.

Практичні знання студента оцінюються на підставі розв'язання індивідуальних задач і вправ, виконання контрольних робіт.

Критерії можна застосовувати окремо до виконання індивідуальних завдань, самостійної і розрахункової роботи, тестів, контрольної модульної роботи, екзаменів і заліків.

Рейтингове оцінювання знань студентів та їх атестація. Кредитно-модульна система передбачає запровадження *рейтингової системи*

оцінювання знань студентів, яка проводиться з метою оцінювання систематичності та успішності навчальної роботи студентів за чверть.

Рейтингове оцінювання проводиться за шкалою єдиних критеріїв (табл. 2).

Таблиця 2. Шкала оцінювання знань студентів

За шкалою ECTS	За національною шкалою	За шкалою університету (в балах)
A	Відмінно	90 – 100
BC	Добре	75 – 89
DE	Задовільно	60 – 74
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	35 – 59
F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	1 – 34

Основою рейтингової системи оцінювання знань студентів з дисципліни є:

- а) поточний контроль за елементами навчальної роботи і
- б) накопичення рейтингових балів за навчальну діяльність студентів протягом чверті.

Рейтингове оцінювання виконання студентами окремих елементів модулів проводиться:

- на лекціях (переважно на лекціях, які проводяться у формі діалогу);
- на практичних і семінарських заняттях (оцінюються усна відповідь на питання, розв'язання задач, письмові контрольні роботи за окремими модулями, тестування, виступи тощо);
- під час перевірки домашніх завдань (складання словника-довідника, перевірка знань з основних категорій дисципліни, виконання розрахункових домашніх робіт тощо);
- під час складання іспиту, що проводиться в останній тиждень чверті за білетами, розробленими у формі тестів, виконання яких розраховане на дві академічні години (1 пару) і є підсумковим модульним контролем, що дає можливість набрати від 20 до 30 балів.

Результати рейтингового оцінювання знань студентів у терміни, визначені графіком контрольних заходів, лектор доводить до відома студентів і подає в деканат. Загальна кількість балів, одержана кожним студентом з дисципліни «Фінансовий ринок» на протязі її вивчення (індивідуальний рейтинг студента), розраховується в кінці чверті і складається із суми рейтингів елементів усіх змістовних модулів. Кількість балів за модулями із врахуванням іспиту надається в табл. 3.

Таблиця 3. Розподіл балів за модулями із врахуванням іспиту

	Кількість балів	
	мінімальна	максимальна
Модуль № 1	12	22
Модуль № 2	14	24
Модуль № 3	14	24
Іспит	20	30
Загальна кількість балів за чверть	60	100

Студенти, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів (60 і більше) отримують підсумкову оцінку відповідно до набраного рейтингу з курсу але тільки в тому разі, коли набрано не менше від мінімальної кількості балів за кожним модулем, а також виконали усі види домашнього завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни.

Студент, який має рейтинг з даної дисципліни менший від граничного на 1-3 одиниці, наприклад 73 (четвірка 75), або 87 (п'ятірка 90) – має право на перескладання одного з модулів даного курсу з метою підвищення оцінки протягом тижня після закінчення контрольних заходів з дисципліни. Повторне складання модулів з метою підвищення оцінки допускається як виняток на підставі рішення декана факультету.

Студенти, які мають рейтинг з дисципліни більший від 35, але менший від 60 балів, тобто отримали оцінку «незадовільно», можуть написати модульну контрольну роботу, але лише одну з кожного модуля за умови, якщо вони виконали усі види домашнього завдання.

У випадку, коли студент не з'явився на контрольний захід без поважної причини, у відомості проставляється оцінка «0».

Проведення лекцій, семінарських і практичних занять за кредитно-модульною системою. Структура дисципліни відповідно до робочої програми включає лекції, семінарські та практичні заняття, а також модульна система передбачає проведення індивідуальних і групових занять.

Лекція є основною формою проведення навчальних занять, призначених для засвоєння теоретичного матеріалу. У кожного студента повинен бути конспект лекцій (робочий зошит), у якому чітко визначені тема лекції, план, питання для самостійного вивчення, література і короткий зміст основних питань плану. Хороший конспект лекцій студента може додатково «заробити» бали і вплинути на підсумкову оцінку, але тільки в тому разі, коли у студента не вистачає 2 чи 3 балів до позитивної оцінки.

Для рейтингового оцінювання використовуються лекції, які проводяться при вивченні останніх тем курсу або тем, які вивчались раніше в інших дисциплінах. Такі лекції проводяться за темами «Грошовий ринок», «Валютний ринок», «Ринок капіталів», значна частина змісту яких розглядалась при вивченні дисципліни «Гроші та кредит», тому частина матеріалу цих тем виноситься на самостійне вивчення. Також з елементами діалогу проводиться остання лекція курсу – «Фондова біржа і біржові операції». На останньому лекційному занятті, перед вивченням даної теми, студенти за вказівкою викладача, як елемент домашнього завдання, повторюють матеріал раніше вивчених тем, який буде повторюватись на даній лекції. Під час проведення діалог-лекцій використовується зворотній зв'язок – на запитання лектора, що пов'язані із повторенням матеріалу, відповідають і доповнюють студенти, відповідь та активність яких оцінюється балами.

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач із використанням активних методів навчання проводить вікторини, конкурси,

опитування студентів за матеріалом прочитаних лекцій курсу, організовує дискусію за попередньо визначеними темами.

Основними видами семінарських занять є:

Усне опитування. Проводиться за всіма темами на основі розроблених питань для зворотного зв'язку, які надаються у змісті семінарських занять [6, с. 11 – 27]. У перелік запитань усного опитування також входять питання, що виносяться для самостійного вивчення і «ключові поняття», визначення яких треба знати обов'язково [5, с. 8 – 19]. Студенти відповідають на питання тільки перед групою (біля дошки), що формує у майбутніх фахівців вміння працювати з аудиторією. Питання задає не тільки викладач, а й студенти, активність яких оцінюється балами. На оцінку впливає:

- обсяг інформації, якою володіє студент і яка здобута самостійно;
- відповідь студента (повнота, логічність, точність формулювань, впевненість, осмисленість, аргументованість);
- знання категорій, взаємозв'язок між ними;
- ступінь самостійності під час відповіді;
- вміння студента аналізувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки.

За усне опитування студент на протязі вивчення дисципліни може набрати 10 – мінімальну кількість балів і 26 – максимальну. Опитування кожної теми оцінюється балами (табл. 4 – 6). Якщо студент не здав якусь із тем – із суми набраних балів за модуль знімається 5 балів. Усне опитування є елементом модуля і формою контролю кожного семінарського заняття. В процесі усного опитування, з метою ознайомлення студентів із завданнями ПКР, проводиться тестування за вибірковими тестами із ПКР.

Семінар-розгорнута бесіда. За такою формою семінарського заняття кожний студент готується з усіх питань семінару і повинен бути готовим взяти участь в обговоренні будь-якого з питань. На такому занятті використовуються тести, кросворди, які можуть повторитися в ПКР;

Виступ з рефератом. Проводиться на основі підготовки реферату за темами, які надаються у змісті семінарських занять або за самостійно обраною темою, яка відповідає тематиці семінарського заняття. Семінарські заняття з використанням рефератів можна проводити на основі поєднання рефератної і доповідної форм, коли обговорюються питання семінару, а потім заслуховуються 2-3 реферати, які доповнюють матеріал питань або тільки на основі обговорення підготовлених рефератів;

Семінар – прес-конференція проводиться за темами 1-3 і 4-7 як підсумкове заняття. Група поділяється на дві частини: ведучих і представників преси. До такого семінарського заняття всі студенти готують запитання. Спочатку задають питання представники преси, на які відповідають ведучі. Представники преси називають видання, які вони представляють, а ведучі – назви посад посередників, які вони займають. У другій половині заняття ведучі і представники преси міняються місцями. Якщо ведучому задали запитання, на яке він не зміг відповісти, то на місці преси він має право задати це ж саме питання тому, хто його поставив. У

кінці прес-конференції підсумки підводить викладач. Балами оцінюються активність студента, оригінальність запитання, правильність відповідей, вміння творчо мислити;

Семінар-вікторина проводиться за темою «Фондовий ринок». На початку заняття студенти у письмовій формі відповідають на питання вікторини, потім на питання, що виносяться для обговорення.

Перший модуль (табл. 4) включає три семінарських заняття, домашнє завдання і ПКР. Семінарські заняття проводяться із використанням бесіди, прес-конференції, виступ з рефератом. Наприклад, семінарське заняття № 1 за темою «Сутність фінансового ринку та його роль в розвитку економіки країни» проводиться у формі розгорнутої бесіди та усного опитування. Для розгляду студентам доводяться *основні питання семінару*, наприклад, такі:

1. Основи функціонування фінансового ринку.
2. Класифікація фінансових ринків.
3. Функціональна та інституціональна структура фінансового ринку.
4. Характеристика сегментованого та інтегрованого фінансового ринку.
Процес інтеграції фінансових ринків у світі.
5. Міжнародний фінансовий ринок, основи його функціонування.
6. Фінансові активи і фінансові інструменти.

Також подаються *питання для обговорення*:

- 1) дати визначення фінансового ринку;
- 2) які ланки включає фінансовий ринок як сфера фінансової системи?
- 3) предмет і завдання дисципліни «Фінансовий ринок»;
- 4) значення фінансового ринку для розвитку економіки держави;
- 5) методологічні підходи до визначення поняття «фінансовий ринок»;
- 6) необхідність і передумови створення фінансового ринку в Україні;
- 7) принципи та функції фінансового ринку;
- 8) чим відрізняється функціональна структура фінансового ринку від інституціональної?
- 9) охарактеризувати суб'єкти фінансового ринку;
- 10) за якими ознаками класифікують фінансовий ринок?
- 11) на які види поділяють фінансовий ринок:
 - за періодом обертання фінансових активів;
 - за видами фінансових активів, що обертаються;
 - за регіональною ознакою;
 - за швидкістю реалізації угод;
 - за організаційними формами функціонування;
 - за умовами обертання фінансових інструментів?
- 12) чим відрізняється сегментований ринок від інтегрованого?
- 13) вирішення яких процесів допоможе національному ринку України інтегруватись у міжнародний ринок?
- 14) чим відрізняються фінансові активи від фінансових інструментів?
- 15) властивості фінансових активів;
- 16) що таке фінансові активи і які їх види ви знаєте?
- 17) що називають фінансовим інститутом? Назвіть їх представників;

- 18) назвіть інститути позафінансової сфери;
- 19) яку роль на фінансовому ринку виконує населення як суб'єкт фінансового ринку?
- 20) кого на фінансовому ринку називають інвесторами, емітентами?
- 21) чим відрізняються такі властивості фінансових активів, як:
 - ліквідність від дохідності;
 - ризиковість від подільності;
 - механізм оподаткування від конвертованості;
 - дохід за активом від терміну обігу?
- 22) назвіть характерні ознаки міжнародного фінансового ринку;
- 23) основні завдання державної програми розвитку національного фінансового ринку;
- 24) які ви знаєте фінансові інструменти міжнародного фінансового ринку?
- 25) надати характеристику найвідомішим організаціям, що діють на міжнародному фінансовому ринку;
- 26) як впливає мережа Інтернет на розвиток сучасного фінансового ринку?
- 27) які принципи фінансового ринку, розроблені Групою 30, взяті за основу для розвитку вітчизняного фінансового ринку?

Це семінарське заняття включає теми рефератів і список літератури, яка допоможе підготуватися студенту до заняття.

Темами рефератів можуть бути:

1. Склад і структура сучасного фінансового ринку в Україні.
2. Стратегії розвитку фінансового ринку в Україні та світі.
3. Держава як суб'єкт фінансового ринку.
4. Міжнародні організації на світовому фінансовому ринку.
5. Кризи на фінансовому ринку та їх наслідки.

Література до семінарського заняття 1

1. Про концепцію функціонування та розвитку фондового ринку України: Постанова ВР України від 22 верес. 1995 р. № 342/95-ВР // Голос України. – 1995. – 31 жовт.
2. Еш С.М. Фінансовий ринок. Навч. посібник – К.: Центр навчальної літератури, 2009.
3. Еш С.М. Фінансовий ринок. Курс лекцій. – К.: НУХТ, 2007. – 141 с.
4. Еш С.М. Метод. вказівки до вивч. дисц. та викон. контрол. роботи з дисц. «Фінансовий ринок». – К.: НУХТ, 2006. – 50 с.
5. Еш С.М. Метод. вказівки до вивч. дисц. «Фінансовий ринок» за кредитно-модульною системою. – К.: НУХТ, 2009. – 80 с.
6. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посібник. – 3-е вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2008. – 535 с.

За такими складовими розробляється кожне семінарське заняття. В табл. 3 – 5 представлені теми семінарських занять і їх оцінювання за трьома модулями.

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень

навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідних завдань.

На практичному занятті студенти, для виявлення ступеня оволодіння необхідними теоретичними положеннями, відповідають на тести, розв'язують задачі з їх обговоренням і поясненням. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки за модуль.

Практичні заняття проводяться після вивчення тем 4 – 5, 6 – 7 і 8 – 10.

Наприклад, практичне заняття № 1 за темами 4 – 5 передбачає:

1. Розгляд основних теоретичних питань, що стосуються ризику та ціни капіталу:

1.1. Систематичний і несистематичний ризик. Теорія портфеля.

1.2. Модель оцінки капітальних активів (МОКА).

2. Розгляд основних теоретичних питань, що стосуються оцінювання грошових потоків:

2.1. Параметри розрахунків при оцінюванні дохідності інвестицій.

2.2. Оцінювання дохідності операцій з фінансовими активами.

2.3. Оцінювання дохідності кредитних і депозитних операцій.

3. Розв'язання задач:

3.1. Визначення ціни капіталу із врахуванням ризиків.

3.2. Визначення коефіцієнта β .

3.3. Визначення стандартного відхилення портфеля інвестора.

3.4. Визначення доходу за цінним папером.

3.5. Визначення ставки доходу за цінними паперами, які базуються на використанні формул простих і складних відсотків.

3.6. Визначення суми процентних платежів за кредитом.

В Методичних вказівках [6] подаються приклади задач із рекомендаціями до їх розв'язання.

При оцінюванні практичної роботи необхідно враховувати:

- знання формул;
- творчі здібності (запропоновані власні методи розв'язання задач);
- рівень володіння базовими математичними знаннями;
- вміння використовувати довідкову інформацію;
- рівень самостійності;
- здатність робити висновки.

У табл. 4 – 6 подаються теми лекційних, семінарських і практичних занять, конкретні форми контролю, які використовує викладач на заняттях та оцінювання їх в балах.

Таблиця 4. Модуль 1

П.І.П. студентів	Т.1.«Фінансовий ринок: сутність, функції та роль в економіці»	Т.2.«Регулювання фінансового ринку»	Т.3.«Інфраструктура фінансового ринку»	Домашнє завдання (1-3 бали)	ПКР (8-10 балів)	Всього за модулем 1 (12-22 балів)
	<i>семінар: усне опитування, дискусія,</i>	<i>семінар: розгорнута бесіда, виступ з</i>	<i>семінар: прес-конференція, виступ з</i>			

	розгорнута бесіда (1-3 бали)	рефератом (1-3 бали)	рефератом (1-3 бали)			
--	---------------------------------	-------------------------	-------------------------	--	--	--

Таблиця 5. Модуль 2

П.І.П. студентів	Тема 4. «Ризик і ціна капіталу»	Тема 5. «Грошовий ринок»	Тема 6. «Ринок капіталів»	Тема 7. «Валютний ринок»	Практичне заняття за 4-ма темами	Домашнє завдання	ПКР (8-10)	Всього за модулем 2 (14-24)
	<i>семінар:</i> усне опитування, виступ з рефератом (1-2 бали)	<i>семінар:</i> усне опитування, бесіда, тестування (1-2 бали)	<i>семінар:</i> усне опитування, дискусія, тестування (1-2 бали)	<i>семінар:</i> усне опитування, дискусія, прес-конференція (1-2 бали)	(1-4)	(1-2)		

Таблиця 6. Модуль 3

П.І.П. студентів	Тема 8 «Ринок похідних фінансових інструментів»	Тема 9. «Фондовий ринок»	Тема 10. «Фондова біржа та біржові операції»	Практичне заняття за 3-ма темами	Домашнє завдання	ПКР (8-10)	Всього за модулем 3 (14-24)
	<i>семінар:</i> усне опитування, виступ з рефератом (1-3 бали)	<i>семінар:</i> усне опитування, тестування (1-3 бали)	<i>семінар:</i> усне опитування, дискусія, вікторина (1-3 бали)	(2 – 3)	(1-2)		

Домашнє завдання як елемент модуля включає:

- конспектування питань, що виносяться на самостійне вивчення за темами [5, с. 8 – 19];
- складання словника-довідника за «ключовими поняттями», які наводяться після кожної теми [5, с. 9 – 19];
- розв'язок задач [6, с. 59 – 76]; .

Підсумкова письмова контрольна робота [7, с. 67 – 69] за результатами модулів розроблена у формі тестів різного рівня складності, задач, кросвордів і включає 35 варіантів, кожний із яких потребує виконання 33 – 35 розумових операцій. Всі варіанти однорідні, завдання не повторюються. Кросворди розроблені на основі ключових понять тем дисципліни. У ПКР входять задачі, які розраховувались на практичних заняттях або виконувались як елемент домашнього завдання.

Тестові завдання розроблені відкритої і закритої форми: альтернативні – з декількома варіантами відповідей; з множинним вибором; на відновлення частини відповіді – на відповідність частин, на порівняння й протиставлення, на визначення причинної залежності; на відновлення послідовності.

В підсумку оцінки і бали за трьома модулями розподіляються так (табл. 7):

Таблиця 7. Оцінювання елементів модулів за курсом

«Фінансовий ринок» на протязі чверті

Елементи модулів	Відповідність оцінки балам			
	«відмінно»	«добре»	«задовільно»	«незадовільно»
Модуль 1				
Усне опитування	9	6	3	0 – 2
Домашнє завдання	3	2	1	0
Письмова контрольна робота	10	9	8	0 – 7
Всього за модулем 1	22	17	12	0 – 9
Модуль 2				
Усне опитування	8	6	4	0 – 3
Домашнє завдання	2	1,5	1	0
Практична робота	4	3	1	0
Письмова контрольна робота	10	9	8	0 – 7
Всього за модулем 2	24	19,5	14	0 – 10
Модуль 3				
Усне опитування	9	6	3	0 – 2
Домашнє завдання	2	1,5	1	0
Практична робота	3	2,5	2	1
Письмова контрольна робота	10	9	8	0 – 7
Всього за модулем 3	24	19	14	0 – 10
ПКР за курсом (іспит)	30	24,5	20	0 – 19
Всього за чверть	100	80	60	0 – 59
<i>Примітка:</i> відповідно до табл. 1, оцінка «незадовільно» має два критерії: 35 – 59 балів дають можливість повторного складання, 1 – 34 – обов'язковий повторний курс				

Висновок. Кредитно-модульна система тільки починає втілюватись в навчальний процес, але потребує ще достатньо роботи від викладачів. В першу чергу на достатньому рівні із використанням нових навчальних технологій, спроможних ефективно організувати засвоєння студентами знань, умінь і навичок з дисципліни, розвивати внутрішню мотивацію до творчості, повинна бути розроблена робоча програма – основний нормативний документ кредитно-модульної системи. Правильне використання методології навчання із використанням новітніх технологій дає змогу створити відповідні умови для розвитку знань і здібностей кожного студента, забезпечує високий рівень конкурентоспроможності випускників на ринку праці України й Європи.

Список використаної літератури:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки: Закон України від 09.01.2007 № 537-V // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 12.
2. Державна програма «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006 – 2010 роки: затв. Постановою КМ України від 07.12.2005 № 1153 // Офіц. вісник України. – 2005. – № 49.
3. Положення про кредитно-модульну організацію навчального процесу в Національному університеті харчових технологій: схвалено Вченою радою НУХТ від 31.03.2005 р.
4. *Еш С.М.* Фінансовий ринок: Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2009. – 528 с.

5. *Еш С.М.* Методичні вказівки до вивчення дисципліни та виконання контрольної роботи з дисципліни «Фінансовий ринок». – К.: НУХТ, 2006. – 49 с.

6. *Еш С.М.* Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Фінансовий ринок» за кредитно-модульною системою. – К.: НУХТ, 2009. – 80 с.

7. *Еш С.М.* Методологічні підходи до використання новітніх технологій у процесі вивчення фінансових дисциплін // Вища шк. – 2008. – № 8. – С. 60 – 70.

© С.М. *Еш*, 2009